

Bizim Çok Güzel Bir Masal Dilimiz Var

Hasan Lâtif SARIYÜCE*

SÖYLEŞİ: Mustafa ALDI**

• **Biraz kendinizden, yazarlığınızdan ve neden bu alanda yazmayı tercih ettiğinizden söz edebilir misiniz?**

İlkokulda başladığım şiir yazma alışkanlığımı Köy Enstitüsünde öğrenci iken de devam ettirmiştim. Yazdıklarımı gönderdiğim Kaynak şiir dergisi gibi dergiler geri çevirmeden yayınlıyorlardı. Hatta bir derginin açtığı şiir yarışmasında Tarık Dursun K. ile ödül bile almıştık. 1950 yılında ilkokul öğretmeni olarak memleketim Sungurlu'nun Boğazkale bucağına tayin edildim. Bucağın Sungurlu ile ve hiçbir köyle doğru dürüst bağlantılı yolu yoktu. Başımı sokacak bir ev bulamadım. Bir evin dışına eklenmiş on metre karelik bir kulübeye sığındım. Orada da farelerden barınamayınca her gün atla kendi köyüme gidip geldim. Okulda dört öğretilirdik. Onlar benden oldukça kıdemli idiler. Millî bayramlarda çocuklara okutacak hiç şiir yoktu elimizde. Öğrenciliğimde biriktirdiğim yetmiş seksen kadar kitabım vardı. Bunları tahta bavulumun içinde nereye gitsem oraya taşıyordum. Ama kitaplarımın arasında millî bayramlarla ilgili tek şiir kitabı yoktu. Aslında o yıllarda bu türlü kaynak kitaplar da yayımlanmıyordu. Zoraki olarak bayram şiirleri yazmaya başladım. Böylece benim çocuk edebiyatçılığım zoraki olarak başlamıştır diyebilirim. *İlköğretim Dergisi* diye bir dergi vardı. Bu dergiyi Hasan Âli Yücel bakan olunca yayımlatmaya başlamıştı. Tüm ilkokul öğretmenlerine ücretsiz olarak gönderiliyordu. Yazdığım bayram şiirlerini bu dergiye gönderdim. Yayınladılar. Üstelik şiir başına on beş lira da telif ücreti gönderdiler. Yani anlayacağımız benim çocuk edebiyatçılığım biraz isteğimin dışında başladı.

• **Çocukluğunuz nasıl geçti?**

Çocukluğumu anlatmak çok uzun sürer. Bir dağ köyünde doğdum. Vaazları ve hükûmetten izinli açtığı medresesinde yetiştirdiği din adamlarıyla Yozgat-Çorum dolay-

* Eğitimi, çocuk kitabı yazarı.

** Yazar.

emen her türde kitap kaleme almamda, “Çocuk edebiyatımız Anadolu halk kültürü kaynaklarına dayanmalıdır” biçiminde bir tezin savunucusu olmam etkili olmuştur. Anadolu halk kaynaklarından derleyip yeniden yoğurarak ve yeni motifler ekleyerek yazdığım masallar, efsaneler, Türk halkına özgü fabllar, bilmeceler, tekerlemeler üzerine yazdığım kitaplar yelpazeyi oldukça genişletti

larında büyük şöhret kazanmış olan Müderris Hacı Hasan Efendi'nin torunuyum. Kentlerdeki çocuklara göre oldukça yoksul ve yoksun bir ortamda büyüdüm. Gerçi ailem maddi anlamda yoksul değildi. Köyün varlıklı bir ailesiydi. Öğretmensizlikten on yaşında ilkokula başlayabildim. Köy Enstitülerinin köy çocuklarını kabul ettiğini öğrendiğimde iki yıl önce ilkokulu bitirmiş bulunuyordum. Kitapsız bir evde büyüdüm. Beni en çok üzen de budur. Oysa 1929 yılı mart ayında Sungurlu'ya bağlı Evcı adlı bir köyde gözlerimi dünyaya 'sekiz bin kitabı' bulunan bir evde açmışım. Bir hafta sonra dedem ölmüş. Civar il ve ilçelerden başsağılığına gelen iki yüz kadar din adamı kütüphaneyi tek kitap kalmamacasına yağma etmişler. Babam ve iki amcam, “Çoğu Arapça olan kitapları biz anlayamayız. Bari anlatanların eline geçsin” diyerek bu yağmaya ses çıkarmamışlar. Çocukluğum bir dağ köyünde kitapsız evde geçti. Dağ başındaki bu zengin kütüphaneden bana yalnız ciltli kalın bir kitap kalmıştı. Onun için eski harfleri öğrendim. Okudum ki, şeyhülislamlığın çıkardığı *Ceride-i İlmiye* adlı dergi cildiymiş. Kitapsız bir evde doğdum ama ilkokul ikinci sınıftan başlayarak kendi kitaplığımı kendim kurmaya çalıştım.

Bugün evime sığdıramadığımdan, bir kısmı yazlığında, bir kısmı Kırklareli'de bir evin çatı arasında çürüyen, zengin bir kitaplığım olduğunu söyleyebilirim.

● **Çocuk anlayışınız, çocuk felsefeniz desek neler söylemek istersiniz?**

Çocuklar için yazan bir yazarın en önemli uyacağı kural, çocuğa göre'lik'tir. Bu saptamam, çocuklara basit, derinliksiz, çalاکalem yazılar yazmak anlamında değil elbette. Yazar, yazdıklarında çocuğu, o hiçbir zaman büyüklerin aynısı olmayan, yarı düş yarı gerçek bir mekânda yaşayan ve hiç durmadan hareket hâlinde bulunan canlı varlığı anlatmalı; daha doğrusu yazdıkları çocuğu ilgilendirmelidir. Bu da çocuğu tanımakla mümkün olur. Çocuğu tanımada ilk me haz, en önemli kaynak çocuğun kendisidir. Çocuklarla hemhâl olmamış, onlar büyürken hep yanı başlarında yürümemiş bir kimse çocuğu tanıdığını söyleyemez. Çocukları tanımada hiçbir psikoloji kitabı çocuğun yerini tutamaz. Çocuk yazarının ana kaynağı çocuğun kendisidir. Çocuk yazarı, yalnız çocuk dünyasını tanımakla da bir başarı kazanamaz. Çocuklar için yazılanlarda dil ve anlatım önemli bir taşıyıcıdır. Bu dilin akıcı, sürükleyip götürücü bir nitelikte olması gerekir.

- *Sizin yazın serüveninizde edebî türlerin belli bir dengede yürüdüğünü ve türler arasında Çin setleri kurmadığınızı görüyoruz. Türler arasında dolanmanın avantajları nelerdir?*

Çocuk edebiyatının hemen her dalında yazdığım doğrudur. Bu konuda birikimim oldukça yeterliydi. Çocuk edebiyatının bütün türleriyle bir bütünlük gösterdiğine inanıyorum. Yalnız her türde kalem oynatmanın bir avantaj olduğunu sanmıyorum. Aksine tanınmada engeller koyuyor insanın önüne. Bazıları beni masal yazarı, hatta masal derleyicisi sanıyor. Bazıları çocuk şiirleri yazdığımı öne çıkararak öbür çalışmalarımı görmezlikten geliyor. Hemen her türde kitap kaleme almamda, “Çocuk edebiyatımız Anadolu halk kültürü kaynaklarına dayanmalıdır.” biçiminde bir tezin savunucusu olmam etkili olmuştur. Anadolu halk kaynaklarından derleyip yeniden yoğurarak ve yeni motifler ekleyerek yazdığım masallar, efsaneler, Türk halkına özgü fabllar, bilmeceleler, tekerlemeler üzerine yazdığım kitaplar yelpazeyi oldukça genişletti

- *Çocuklar için kaleme aldığınız eserler arasında derleme / masal ağırlıkta. Masal türünün kuramı üstüne de düşünen, düşündüklerini yazılı olarak ortaya koyan bir yazar olarak çocuk ve masal ilişkisi hakkında neler söylemek istersiniz?*

Masal üzerine Batılılar çok çalıştılar, kuramlar ve teoriler ürettiler. Onlara göre masalı Ari dil konuşan Batılılar yarattı. Bu kuram, sömürü yoluyla Doğu’yu soyup zenginleşmiş olan Batılı düşünürlerin bir böbürlenişidir. Masalı Keltler ya da Ari dil konuşan milletler yarattı da Amerika yerlilerinin, hele düne kadar uygar dünyadan kopuk yaşayan Avustralya yerlilerinin o güzelim masallarını kimler yarattı? Bana göre masal tüm insanlığın malıdır. İnsanlar nerede yaşıyorlarsa masallar da oralarda var olmuştur. Bu konu, hazırladığım *Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı*

Ansiklopedisi kitabımda daha geniş ölçekte ele alınmıştır. Çok sayıda masal yazdım. Bunların büyük bölümü derlemedir. Bu derlemeyi ortaokul ve liselerde okuttuğum öğrencilerime yaptırdım. Uzun süre içinde altı yüzden fazla bir masal koleksiyonu oluşturdum. Kuşku yok ki yapılan derleme bilimsel nitelikte değildi. Masalları bilimsel yoldan incelemek gibi bir amacım yoktu zaten. İşin başında bilinçli olarak derlediğim malzemeyi çocuklarla buluşturmak niyetindeydim. Niyetimi de gerçekleştirdim. Öğrencilerimin bir ya da bilemedin iki ödev kâğıdında bana getirdiği masalı oturup yeniden yarattım. Birkaç masalı birleştirdiğim gibi, anlatıya yeni serüvenler, yeni motifler ve yeni tipler kattım. Masal yazmada en önemli şey, olay değil, masalın akışıdır. Masalı okutacak, sürükleyip götüreceğim araç anlatımdır.

Bizim çok güzel bir masal dilimiz var. Bunu analarımız yaratmıştır. Bir dağ köyünde masal analarının dizi dibinde büyüdüğüm için masal dilimizi çok iyi biliyordum. Dünyanın bütün masalları şaşılacak derecede birbirlerine benzerler. Masallar dilleriyle birbirlerinden fark edilir. Şimdi çok masal yazar var. Ama yazdıkları Türk masalı mı, çeviri mi, belli değil. *Anadolu Masalları 1-2* adlı kitabım, binden fazla yarışmacı arasında Türkiye İş Bankası 1991 yılı büyük ödülüne layık görüldü. Onur duyduğum bu ödül, benim salt masal yazarı olarak tanınmama da neden oldu. Oysa daha önce de (1971 yılı) Arkin Yayınının açtığı yarışmaya Fazıl Hüsni, Aziz Nesin, Talip Apaydın gibi tanınmış yazarların katıldığı Çocuk Edebiyatı Yarışması’nda öykü dalında birincilik ödülü bana verilmişti. İkinciliği Aziz Nesin ile Talip Apaydın bölüşmüşlerdi.

Masal ve çocuk konusuna gelince, çocuklar masalı seviyor. Bu durum masal kitaplarının satışından belli. Ama edebiyatımızın köşe başlarını tutmuş bazı aklı evveler masalın artık bir değerinin kalmadığını, “öldüğünü” yazıp duruyorlar. Bunları yazıp söyleyenler gerçekte çocuk edebiyatı ile ne ilgilenmişler

ne de çocuk sahibidirler. Masalın ölmesi şöyle dursun, dünya yeni bir masal çağını yaşıyor. Güney Amerikalı romancıların başlattığı bu akım bizim edebiyatımızı da geniş ölçüde etkilemiştir. Televizyon çağındayız. Bu araçlarda yayınlanan çizgi filmler masal değil de nedir ki? Üstelik de bizim masalların sevgi, barış, merhamet duygularından yoksun, baştanbaşa vurmakla, kırmakla dolu anlatılardır bunlar.

● ***Türk çocuk edebiyatında çocuk romanının hâlâ dünya edebiyatı ölçeğinde gelişmemesinin neden / niçinleri üzerinde duralım.***

Çocuk edebiyatımızda roman türünün dünya ölçeğinde gelişmediği bir gerçektir. Bunun çok önemli bir nedeni var. Romanlarıyla tanınan ünlü yazarlarımızın hiçbiri başlarını çevirip çocuk edebiyatına bakmıyor. Çocuklar için yazmayı küçültücü bir şey sayıyorlar. Eleştirmenler çocuk kitaplarını görmezden geliyorlar. Belki başarılı ve Batı dillerine çevrilmesi gereken çocuk romanlarımız vardır. Bunları ortaya çıkaracak olanlar eline geçen para ile bir takım elbise alamayan yazarlar değil yayınevleri ile eleştirmenlerdir. Kendi ülkesinde tanınmayan bir eserin başka ülkelerde tanınma olanağı yoktur. Eleştirmenlerin durumları belli. Çocuk kitabı yayımlayan yayınevlerinin sahip ve yöneticileri çoğunlukla eğitimsiz kişilerdir. Ticareten başka şeyi düşünmüyorlar. Yayınevi, yayımladığı çocuk romanının değerini anlamışsa eleştirmenlerin de katkısıyla tanıtma toplantıları yaparak, broşürler yayımlayarak, hatta dış ülkelerle anlaşmalar yaparak kitabı gün ışığına çıkarabilir. Tanınmış romancılar çocuk romanı yazmıyor dedik. Bu genellemede bir iki istisna var. Örneğin Yaşar Kemal, çocuklar için romanlar yazdı. Başarılı bulanlar oldu. Acaba üç yüz, dört yüz sayfalık bu romanları kaç çocuk okudu? Okumaya başlayınca sona erdirdi mi? Hiç soran, araştıran oldu mu? Üstünde Yaşar Kemal adı olduğu için duyuldu bu kitaplar.

● ***Kitaplarınızı okuyan çocuklarla, özellikle ilköğretim okullarında buluştuğunuz söyleşi ve imza günü etkinlikleri yaptığınızı biliyoruz. Okullarıyla sık sık buluşan bir yazar olmanızın edebiyat ve riminize nasıl etkisi var mı?***

Birkaç yıl önce tüm öğretim yılı boyunca İzmir, Manisa, Muğla, Ankara ilkokullarında yayınevinin isteğiyle imza günlerine katıldım. İlköğretim okullarında kitaba ve okumaya karşı gördüğüm canlı ilgi beni hem sevindirdi hem ümitlendirdi. Yaş durumum nedeniyle benim için pek kolay olmadı bu. Ama çocukların gösterdiği ilgi âdeta beni yeniden diriltti. Onlardan aldığım hızla birçok kitap yazdım. Şimdi böyle yıl boyu sürecek etkinliklere katılamıyorum. Birkaç gün süren Okuyan Şehir Sakarya okuma etkinliklerine de katılmışım.

● ***100 Temel Eser listesini nasıl değerlendiriyorsunuz?***

Bildiğim kadarıyla 100 Temel Eser listesi bakanın onayından çıkınca görüldü ki yaşayan yazarların tümü listeden çıkarılmış. 70'i ölmüş Türk yazarıyla, 30 yabancı yazarı kapsayan bir listeye dönüştürülmüş. Türk çocuk edebiyatı yeni bir edebiyat. 1859 yılında bir hekimin yazdığı alfabeyle birkaç şiir parçası, birkaç fabl tıkkıştırmasıyla başladığı kabul edilen çocuk edebiyatımız, 1970'li yıllara kadar hemen hemen hiçbir varlık ortaya koyamadı. Tanınmış yazarlarımız ilgisizdi. Öğretmenler programlarındaki gereksinmeyi karşılamak için kendileri ünite şiirleri falan yazdılar. Fakat başarılı olamadılar. Tanınmış şairlerimizden Fazıl Hüsnü Dağlarca uzun şiir yaşamı içinde çocuk şiirleri yazmaya 1970 yıllarda başlamıştır. Çocuk edebiyatımızın gelişim çizgisi 1970'li yıllarda başlar. 1970 yılından önce çocuklar için yazarların sayısı yüze bile ulaşmaz. Şimdi en az bin genç yazar çocuklar için yazmaktadır. Hayattaki yazarları listeye almamak çocukları günümüz edebiyatından yoksun etmek anlamına gelmektedir. Yayınevleri hemen kolları

sıvayarak 100 Temel Eser yayımına giriştiler. Bunlardan bazılarını marketlerde görüp aldım. Örneğin Mehmet Akif'in o güzelim öykülerini sadeleştireceğiz diye berbat etmişler. Manzum öykülerin belli bir ölçüyle yazıldığı akıllarına bile gelmemiş. Manzum öykülerin çocuklara ille manzum olarak verilmesi gerekmez. Adam gibi düzyazıya çevrilerek de çocuklara sunulabilir. Yaşayan yazarlara yer verilseydi herhâlde eserlerinin böyle berbat edilmesine göz yummazlardı.

● ***Çocukluk ve ilk gençlik çağında okuduğunuz kitaplar hatırlıyor musunuz?***

Köyde iken Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin gibi halk kitaplarıyla okumaya başladım. O zaman Çorum köylerine ta Malatya'nın Darende'sinden yaya dolaşan çerçiler gelirdi. Ben bunlara kutsal çerçiler derim ve saygıyla anımsarım. Bir ellerinde kat kat açılan kutuda kokulu yağ kutusu, omuzlarındaki heybede halk kitapları getirirlerdi. Onlardan çok sayıda kitap aldım. Bu kitaplar belki bugün basit bulunur ama bana okuma alışkanlığı kazandırdılar. Ortaöğretimde Köy Enstitülerinde sınıfımızda yalnız benim tahta bir komodinden içinde özel bir kütüphanem vardı. Tatillerde memlekete gidip geldiğimde kitaplarımın yarısının kaybolduğunu görür, çok üzülürdüm. Bu dönemde hem kitap seçişim hem okuyuşum çok gelişigüzel olmuştur. Seçkin kitaplara ulaşabilmem için bir yol gösteren olmadı. Giderek MEB'in yayımladığı klasik kitaplar arasından kendi el yordamıyla Alphonse Daudet'i keşfettim. Hemen bütün kitaplarını okudum. Daudet'ye kapılanmamın nedeni, onun büyük bir yazar olmasından ziyade, bu kitapların Sabri Esat Siyavuşgil'in nefis Türkçesiyle çevrilmiş olmasıydı. O yaşta çevirinin ne kadar önemli olduğunu kavramıştım. Sonra ünlü Fransız, Rus, İngiliz ve Amerikan yazarlarının pek çoğunu okudum. Çok okumak bana ne kazandırdı bilmiyorum ama okumadan yazılamayacağımı öğrendim..

● ***Süreyya Berfe yetmişli yıllarda yazdığı bir yazıda çocuk edebiyatının altmış***

sonrasında gelişmeye başladığını ifade eder. Bu noktada size göre toplumsal ve siyasal gelişmeler çocuk edebiyatını nasıl etkilemiştir?

Süreyya Berfe'nin saptayışı genellikle doğrudur. Yalnız ben çocuk edebiyatının yetmişli yıllarda hız kazandığına inanıyorum. Çocuklara dönük yayınlar 1970'ten sonra atağa geçmiştir. Çocuk kitabı yayımlayan yayınevleri "Dünya Çocuk Klasikleri" genel başlığı altında ellişer, yüzer kitaplık yayınlar yapmaya başladılar. O kadar ki bu türde kitap yayımlamayan yayınevi kalmamıştır. Başlangıçta öğretmenler ve aileler bu kitaplara geniş bir ilgi gösterdiler. Aslında çocuk klasikleri denilen yayınlar yozlaştırılmış kitaplardı. Hiçbirisi aslından çevrilmemişti. Bu kitaplar Türkçeye çevrilmiş kitaplardan yetersiz kimseler tarafından özetlenerek hazırlanmışlar. Birçok yayınevi bu özetleri tekrar özetleyerek kitaplar oluşturdu. Yani özetin özeti kitaplar meydana geldi. Kitapların anlatım güzellikleri, mesajları kaybolup gitti. Dünya çocuk edebiyatının şaheserleri olan üç yüz dört yüz sayfalık kitaplar 16 sayfaya kadar indirildi. Dünya klasiklerini okuduğunu sanan nesiller yetiştirdi. Yozlaşmış çocuk klasiklerinin zararına karşın yararı da oldu. Genelde çocuk yayınları hız kazandı. Bu hızlanmada elbette okuma oranının yükselmesi etken olmuştur. Unutmamalı ki 1940'lı yıllarda Türkiye'de okuryazar nüfusun oranı % 20 civarında idi. Yetmişli yıllarda bu oran sanırım yüzde ellinin üstüne çıkmıştı. Bugün okuma yazma bilenlerin sayısı %98'e ulaşmıştır. Az okuyan bir toplum da olsak, okuma yazma oranı yükseldikçe kitap ve edebiyata karşı ilgi yükselmektedir. Toplum kalkındıkça bireylerin daha uygun ekonomik koşullarda yaşamaya başlaması, bu gelişmenin başka bir nedenidir. Türkiye'de kültürel gelişmenin asıl kahramanları kimlerdir biliyor musunuz? İlköğretim okulları öğretmenleri... İlköğretim okulları kitap sevgisinin yaşatıldığı başlıca kurumlardır.